

Oponentní posudek disertační práce

Název práce: Principy mezináboženského dialogu z hlediska husitské teologie

Autor práce: Mgr. Tomáš Procházka

Autor pro svou práci zvolil náročné téma. Zhostil se jej přesvědčivým způsobem, přestože je to téma neobyčejně rozsáhlé a členité, a při jeho zpracování musel postupovat interdisciplinárními metodami.

Po úvodním nastínění cílů metodiky a struktury práce věnuje první kapitole tématu Církev československá (husitská) a její teologická fakulta ve vztahu k mezináboženskému dialogu. Ve druhé kapitole se věnuje jednotlivým iniciativám a institucím na poli mezináboženského dialogu, které aktivně rozvíjejí mezináboženské vztahy a mezináboženskou spolupráci v České republice. Ve třetí kapitole rozšiřuje horizont na celosvětovou scénu a všímá si důležitých typů (rovin) mezináboženského dialogu v mezinárodní perspektivě.

V následujícím oddílu autor věnuje pozornost konceptuální mapě odborné rozpravy o mezináboženských vztazích a mezináboženském dialogu, přičemž analyticky zpracovává a komentuje publikované práce několika teologů, působících na tomto poli. V nadcházejícím oddíle autor věnuje soustředěnou pozornost základním principům husitské teologie v její starší i novodobé podobě (univerzalismus, evolucionismus, personalismus). Tím si připravuje pracovní pole pro zformulování klíčových principů mezináboženského dialogu z hlediska husitské teologie v její osobitosti - a zároveň z hlediska potencionálního ekumenického přínosu. V závěrečném shrnutí autor rekapituluje dosažený badatelský výtěžek, naznačuje možnosti dalšího postupu bádání a také praktické výstupy a aplikace, plynoucí z jeho badatelských závěrů.

Předložená disertační práce má přehlednou strukturu a logické členění, její jazyková a stylistická úprava je na velmi dobré úrovni. Z hlediska uplatňování v úvodu nastíněných metodologických postupů, zřetelného, logického a transparentního způsobu vedení argumentačních linií a přesvědčivosti a uvážlivosti badatelských závěrů se jedná o zdařilé dílo, které doznalo značných kvalitativních změn ve srovnání se svými staršími verzemi (které jsem měl příležitost číst).

Autor projevuje obdivuhodnou obeznámenost se vskutku ohromným množstvím relevantní odborné literatury, ale také literatury popularizační a osvětové. Zůstává střízlivě zakotven ve faktografické analýze a kritické interpretaci, zároveň mu nechybí odvaha k inovativním konceptuálním návrhům a k tvořivé syntéze - a tím dává své práci hodnotu skutečného badatelského přínosu.

Za chvályhodný rys práce považuji právě skutečnost, že autor neustrnul v pouhém shromažďování relevantních dat, ale že vyšlapává nové cesty teologického myšlení, zejména tam, kde vychází se svébytných důrazů intelektuální tradice husitské teologie v oblasti hermeneutických předpokladů a metodických náležitostí teorie a praxe mezináboženského dialogu.

Jeho inovativní návrhy vycházející z myšlenkového přediva biblického personalismu, nesubstančního trinitárního teismu, jakož i nepředmětného pojetí lidské osoby v oblasti náležitého „klimatu“ mezináboženských vztahů a mezináboženských rozhovorů, považuji za přesvědčivě zformulované a vskutku přínosné.

Jistým problémem či otázkou, která vyvstává při pozorném studiu předložené disertační práce, je potenciální sdělitelnost a šířitelnost navržených postupů a přístupů - jak mezi teologickými profesionály, tak mezi představiteli církví a náboženských společností, a tak konec konců mezi laickými věřícími. Zjednodušeně řečeno, předložené návrhy jsou zajisté pozoruhodné, jsou však formulované natolik subtilním odborným jazykem, a navíc poukazují na natolik těžko uchopitelné vnitřní dispozice a předpoklady v oblasti spirituální a osobnostní zralosti jednotlivých aktérů mezináboženských rozhovorů, že je opravdu otázkou, zda a jakým způsobem lze podobné žádoucí postoje účinně prostředkovat a šířit. Silná stránka předložené práce, tedy tvůrčí integrace ohromné šíře textů, myšlenek, konceptů a principů, pocházejících z odlišných a leckdy mimoběžných souvislostí a předpokladů, by se tak mohla ukázat jako její slabina – z hlediska faktické využitelnosti badatelského výtěžku.

Podobně musí kritický čtenář předložené disertace namítnout, že poctivá, solidní argumentací podepřená metodika prokazování autorem vyslovené badatelské hypotézy v některých pasážích přechází do angažovaného, téměř homiletického stylu vyjadřování. Autor se (například v závěrečné bilanci) vyjadřuje nejen jako střízlivý badatel, ale také alespoň do jisté míry jako vizionář a prorok - což je - musím říci - lidsky sympatické, na druhé straně to ale pro čtenáře vytváří interpretační dilema. Není totiž úplně zřejmé, kdy se jedná o střízlivé badatelské závěry, opřené o faktografickou analýzu a argumentační kázeň, a kdy se jedná o zvolání, přání a přesvědčení vycházející z hloubky autorovy mysli a jeho srdce.

Nicméně, i přes vyslovené otazníky považuji předloženou disertační práci za vyzrálé dílo s nesporným badatelským přínosem a jednoznačně ho doporučuji k obhajobě.

V Praze, 30. srpna 2018

Prof. Pavel Hošek Ph.D.